

ชุดองค์ความรู้ งานวิจัยเรื่อง

บางกระทู้โมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้าง ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน

Bang Krathum Model : Area Based Approach Strategies
to Create Liveable and Sustainable Communities

โดย

- ✦ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ติเยียม)
- ✦ พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง)
- ✦ พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)
- ✦ พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)
- ✦ ณีฎยาณี บุญทองคำ
- ✦ จุมพต อ่อนทรวง
- ✦ กษิติศร์ ชื่นวิทยา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ชุดองค์ความรู้งานวิจัยเรื่อง
บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อ
เสริมสร้าง ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล (สุเทพ ดีเยี่ยม)
พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง)
พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)
พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)
ณัฏยาณี บุญทองคำ
จุมพต อ่อนทรง
กษิตีศรี ชื่นวิทยา

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชุดองค์ความรู้งานวิจัยเรื่อง
บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้าง
ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน

ISBN	978-616-612-358-6
ผู้เขียน	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม) พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง) พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว) พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย) ณัฐยาณี บุญทองคำ จุมพต อ่อนทรวง กษิตศิริ ชื่นวิทยา
ที่ปรึกษา	พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)
บรรณาธิการ	ณัฐยาณี บุญทองคำ
กองบรรณาธิการ	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม) พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง) ณัฐยาณี บุญทองคำ
ภาพประกอบ	ชัยวัฒน์ คุ้มศรี
ลิขสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิสูจน์อักษร/ ออกแบบปก	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม) / ณัฐยาณี บุญทองคำ
จัดทำโดย	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม) โทร.092-993-9556 วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย 217/9 หมู่ 6 ต.บึงพระ อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
พิมพ์ครั้งที่ 1	เมษายน 2567
จำนวนพิมพ์	300 เล่ม จำนวน 57 หน้า
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ การพิมพ์ดอกทศอม โทร. 081-287-2121 ที่อยู่ 999/2 ถ.มิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก 65000

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand, Fine Arts Department

บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้าง ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์
อย่างยั่งยืน.-- พิษณุโลก : การพิมพ์ดอกทศอม, 2567.
57 หน้า.

1. ชุมชน -- ไทย (ภาคกลาง).
 2. ชุมชน -- การจัดการ.
- I. พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม). II. ชื่อเรื่อง.

307.09593

ISBN 978-616-612-358-6

ชื่อรายงานการวิจัย: บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้าง ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัย: พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง) และคณะ

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก และ 2) เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ กลุ่มผู้เป็นบุคคลในท้องถิ่นในพื้นที่โดยตรงของอำเภอบางกระท่อม และนักท่องเที่ยว จำนวน 30 ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว 2) ด้านความสามารถในการเข้าถึง วัด เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ด้านสิ่งดึงดูดใจ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 5) ด้านกิจกรรม และ 6) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า การสร้างกลยุทธ์ที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประการ คือ 1) ยุทธศาสตร์การสร้างสุขภาพที่ดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ยุทธศาสตร์การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สถานที่ต่างๆ ในชุมชนมีความน่าอยู่มากขึ้น 3) ยุทธศาสตร์การการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอย่าง และ 4) ยุทธศาสตร์การการผลิตสินค้าทางเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัย

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, การพัฒนา, ชุมชนน่าอยู่

Research Title: Bang Krathum Model : Area Based Approach Strategies to Create Liveable and Sustainable Communities

Researchers: Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam) et al

Abstract

Research on “Bang Krathum Model : Area Based Approach Strategies to Create Liveable and Sustainable Communities” has the objectives: 1) to study and develop Buddhist and cultural tourism in Bang Krathum District Phitsanulok Province and 2) to propose a strategy for spatial development in Bang Krathum District. Phitsanulok Province. To strengthen livable and creative communities in a sustainable manner according to Buddhism. It is a qualitative research method. By means of in-depth interviews. Important informant which represents the community Government agencies, monks, groups of local people in the direct area of Bang Krathum District and 30 tourists and focus group discussions with 10 people involved.

The research results found that

1. Development of Buddhist and cultural tourism in Bang Krathum District Phitsanulok Province found that there are 6 aspects: 1) the ability to organize tourism programs, 2) the ability to access temples, municipalities and related agencies, 3) the attraction aspect, 4) the facilities aspect, 5) the aspect Activities and 6) Services of tourist attractions

2. Strategy for spatial development of Bang Krathum District Phitsanulok Province In order to build livable and creative communities in a sustainable manner according to Buddhism, it was found that creating strategies aimed at developing tourism can be summarized in 4 points: 1) strategies for creating good health, both physical and mental health, of people in Sustainable communities 2) Environmental management strategies so that various places 3) strategies for preventing and solving drug problems in the community, and 4) strategies for producing quality and safe agricultural products.

Keywords : Strategic, Development, Livable Communities

คำนำเสนอ

บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้าง ชุมชน นำอยู่และสร้างสรรค์ จากการใช้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชน ทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณี สามารถสร้างอัตลักษณ์ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ คน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ส่งผลให้สามารถปรับตัวเรียนรู้ เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคม เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้าน วิชาการค้นหาศักยภาพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในอำเภอบางกระท่อม ซึ่งองค์ความรู้ด้านส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยว ที่ยั่งยืน สามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน และขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลตลอดจนเสนอแนะ ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระราชรัตนสุธี, รศ.ดร.)

เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก,

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สารบัญ

เนื้อหา	
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 สภาพบริบททั่วไปทางด้านการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก	7
บทที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วม ของชุมชน	25
บทที่ 4 การพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์	31
บทที่ 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณา การตามแนวพระพุทธศาสนา	36
บทที่ 6 สรุปลองค์ความรู้และข้อเสนอแนะ	45

บทที่ 1 บทนำ

ในด้านการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในระดับฐานราก นั้นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้กำหนดกรอบด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืนประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้นรวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการเพื่อตอบสนองต่อโจทย์การพัฒนารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ¹

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา มีการ ดำเนินการร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานเพื่อ อำนวยความสะดวก สร้างความเชื่อมโยง และกระจาย การท่องเที่ยวออกสู่เมืองรองมากขึ้น รวมถึงมีการ ก่อสร้างเครือข่ายถนนเชื่อมโยงจุดผ่านแดนของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใน ภูมิภาค โดยในปี 2563 มีการดำเนินงานที่สำคัญที่ สนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย อาทิ การจัดทำ แผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายทางรถไฟสนับสนุน เขตเศรษฐกิจพิเศษ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ ของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร โครงการพัฒนาเมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน ของกรมท่าอากาศยาน และโครงการส่งเสริมและ พัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาช่วยในการบริหารจัดการ

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564), กรุงเทพฯ, 2560.

การท่องเที่ยวให้ เกิดประสิทธิภาพของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม²

องค์การภาครัฐได้มีแนวทางในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยได้ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมโดยกำหนดเป้าหมายทั้งในด้านรายได้ความเป็นธรรมการลดความเหลื่อมล้ำที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้และมุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล

หนึ่งในแนวคิดดังกล่าวของภาครัฐเพื่อสนองโจทย์ดังกล่าวนี้พบว่า กรมการพัฒนาชุมชนได้ริเริ่มแนวคิดนวัตกรรมวิถีในการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับการเป็นเจ้าบ้านที่ดีชวนกันคิดชวนกันทำผลิตสินค้าและบริการรวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนเพื่อกระจายรายได้ให้คนในชุมชนอันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จในบางพื้นที่มาโดยลำดับ

² การท่องเที่ยว แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ < http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2021/01/06_NS_05.pdf > หน้า 272.

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมาช้านานและด้วยกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนให้ผู้คนสามารถเดินทางด้วยความสะดวกรวดเร็วส่งผลต่อการเป็นจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยวของประชาคมโลกมานับกว่า 50 ปี โดยในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งหมด 3.06 ล้านล้านบาทโดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทย 39.77 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 12 ของ GDP ปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำรงอยู่ของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศมาอย่างยาวนาน

การจะพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่และน่าชมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีภาคส่วนต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลากหลาย ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง หรือภาควิชาการทั้งสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนหรือ NGOs ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย การมี ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากมายหลากหลายเช่นนี้ ทำให้ทิศทางการพัฒนามีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามภารกิจหรือแนวทางของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้น ภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนจึงจำเป็นต้องหันหน้าเข้ามา “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์” ทำให้เกิดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่จะเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นสูงสุด เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ เพราะเมื่อทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เมื่อเกิดผลประโยชน์หรือผลเสียทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ในระยะยาวร่วมกัน การร่วมคิดร่วมวางแผนเพื่อให้เกิดทิศทางการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้จึงก่อให้เกิด “แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ.

2559-2563 (CBT Thailand)” จัดทำขึ้นโดยคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2560 โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นประธาน และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. เป็นฝ่ายเลขานุการเพื่อประสานการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว โดยชุมชนดังกล่าวจึงถือเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทยพัฒนาสู่สากลอย่างมีเอกภาพบนฐานการรักษา และจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืนสู่ชุมชนแห่งความสุข”³

ในด้านการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในระดับฐานรากนั้น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ได้กำหนดกรอบด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืนประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้นรวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการเพื่อตอบสนองต่อโจทย์การพัฒนารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

³ TAT REVIEW, “การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน,” <<https://tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>>, March 2024.

อย่างไรก็ดีนับจากการเกิดวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา พ.ศ. 2562-2563 ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19; โควิด-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 และประเทศไทยเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์อันนำมาสู่การประกาศงดรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือนในกลางปี พ.ศ. 2563 เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าวทำให้ส่งผลกระทบต่อการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการและทำให้ขาดรายได้ไปจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน ภายใต้วิกฤตทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนบนฐานของการใช้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในชนบทไทยทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณีการสร้างอัตลักษณ์ความรู้ทักษะความเชื่อและพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนคนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคมจึงแสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤติทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุขภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงาน/ชุมชน/เครือข่ายภาครัฐ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด/ท้องถิ่นจากการพัฒนาของชุมชน ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร ที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายสามารถนำปัจจัยการผลิตที่มีในพื้นที่มาเป็นจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการค้นหาคักยภาพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสร้างชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพเชื่อมโยงท่องเที่ยวเชิงชุมชน ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

บทที่ 2 สภาพบริบททั่วไปทางด้านการท่องเที่ยวเชิง

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอบางกระทุ่มในอดีตเคยเป็นพื้นที่ของเมืองโบราณบวรารของเมืองพิษณุโลกในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เมืองหนึ่ง นั่นก็คือ เมืองนครป่าหมาก ต่อมามีการย้ายที่ว่าการเมืองนครป่าหมากไปตั้งอยู่ที่บริเวณชุมชนตลาดชุมริมน้ำวังทอง (หรือแม่น้ำเข็กไหลไปบรรจบกับแม่น้ำน่านที่บ้านท่าพ่อ จังหวัดพิจิตร) ภายหลังจากที่เมืองชัยนามซึ่งอยู่ด้านในถูกลดบทบาทลง แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นอำเภอวังทองจนถึงปัจจุบัน ส่วนที่บริเวณเมืองนครป่าหมากเดิมก็ไม่ได้ถูกทิ้งร้างแต่อย่างใด ยังมีผู้คนอาศัยอยู่เหมือนเดิม เพราะย้ายไปเฉพาะส่วนราชการ และยังคงใช้ชื่อชุมชนนครป่าหมากมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพบแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้ 3 แห่ง ดังนี้

1. **วัดสนามคลีตะวันตก** อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันตกในเขตบ้านสนามคลี ตำบลสนามคลี เดิมมีชื่อว่า “วัดกัญชวลีนาราม” สร้างขึ้นเป็นวัดตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง ชาวบ้านเรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดสนามคลี”¹ และยังมีเรื่องเล่าว่าแถบนี้เป็นสนามคลีของสังข์ทองอีกด้วย เนื่องจากว่าชุมชนสนามคลีมีอยู่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำ ต่อมาได้มีการสร้างวัดขึ้น

¹ ธีระวัฒน์ แสนคำ, “บางกระทุ่ม เขตถูกลืมที่กำลังจะถูกเปิดเผย”. เมืองโบราณ, ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2554), หน้า 41.

ทางฝั่งตะวันออกเรียกว่า “วัดสนามคลีตะวันออก” แล้วเรียกวัดเดิมว่า “วัดสนามคลีตะวันตก”

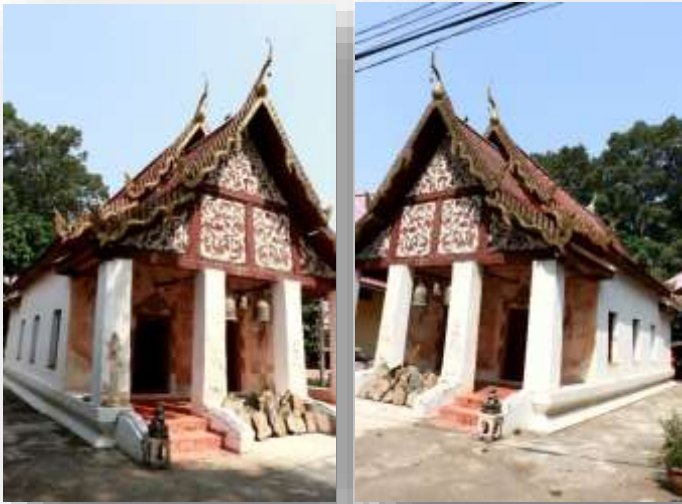
วัดสนามคลีตะวันตกและวัดสนามคลีตะวันออก 2 ฝั่งแม่น้ำ

สนามคลี เดิมมีชื่อว่า “วัดกัญชสีวนาราม” สร้างขึ้นเป็นวัดตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง ชาวบ้านเรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดสนามคลี”² และยังมีเรื่องเล่าว่าแถบนี้เป็นสนามคลีของสังข์ทองอีกด้วย เนื่องจากว่าชุมชนสนามคลีมีอยู่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำ ต่อมาได้มีการสร้างวัดขึ้นทางฝั่งตะวันออกเรียกว่า “วัดสนามคลีตะวันออก” แล้วเรียกวัดเดิมว่า “วัดสนามคลีตะวันตก”

ภายในวัดสนามคลีตะวันตกมีโบราณสถานที่น่าสนใจและมีมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นั่นก็คือ วิหาร วิหารหลังนี้น่าจะสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีภาพจิตรกรรมทั้งภายในและภายนอก ภายในวิหารมีพระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ศิลปะ

² ธีระวัฒน์ แสนคำ, “บางกระทู้ม เขตอุบลราชธานีที่กำลังจะถูกเปิดเผย”. เมืองโบราณ, ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2554), หน้า 41.

รัตนโกสินทร์ตอนต้น ฝีมือช่างท้องถิ่น ภายในองค์พระใช้ไม้โพธิ์เป็นแกนในการปั้น ภาพจิตรกรรมภายในวิหารเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ มีความงดงามและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ภาพเหล่านี้ น่าจะเขียนขึ้นในสมัยรัชการที่ 4-6 เนื่องจากว่ามีภาพธงช้างเผือกปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมด้วย ตามเสาวิหารจะเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ บนเพดานมีลายดาวเพดานประดับอยู่ทั่วพื้นเพดาน

วิหารวัดสนามคลีตะวันตก

“หลวงพ่โต”

ประตูทางเข้าวิหาร

ผนังมุขด้านหน้าวิหารมีช่องประตูทางเข้าวิหาร 2 ช่อง ตรงกลางระหว่างช่องประตูเป็นภาพพระพุทธรูป และระหว่างช่องประตูทั้ง 2 กั้นริมผนังจะเป็นภาพพระอัครสาวกทั้ง 2 องค์ คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ บนกรอบประตูเป็นลายปูนปั้นรูปสิงโตคาบดาบและลายพันธุ์พฤกษาประดับกระจก ที่เสาวิหารด้านหน้ามีลายปูนปั้นเป็นรูปทหารโปรตุเกสแบกปืนและจูงสุนัขประดับอยู่ 3 เส้า อีกเส้าหนึ่งนั้นลายปูนปั้นชำรุด

นอกจากนี้ยังมีโบสถ์ซึ่งสร้างทับฐานวิหารเก่า ภายในเป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อดโต” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด หลวงพ่อดโตเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ศิลปะอยุธยา ฝีมือช่างท้องถิ่น มีเรื่องเล่าว่า แต่ก่อนได้มีไฟป่าไหม้ลูกกลามมาจนถึงภายในวัด แต่เดิมบริเวณโบสถ์นี้ยังรกอยู่มาก แต่ปรากฏว่าไฟไหม้แต่เพียงบริเวณรอบๆ ไม่ไหม้องค์พระและเนินซากวิหาร สร้างความอัศจรรย์ให้แก่ชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันสร้างโบสถ์ขึ้นแล้วอัญเชิญหลวงพ่อดโตประดิษฐานเป็นพระประธาน รอบๆ โบสถ์ยังมีใบเสมาศิลปะอยุธยาตอนปลายปักอยู่หลายใบอีกด้วย³

2. วัดไพรสุวรรณ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันออกในเขตบ้านย่านโนนไพร ตำบลบ้านไร่ ชื่อบ้านย่านโนนไพรนั้น แต่เดิมแถบนี้คงมีเนินที่มีต้นไพลขึ้นอยู่มากชาวบ้านจึงเรียกว่า “ย่านโนนไพล” แต่ต่อมากงมีการเขียนเพี้ยนไปเป็นคำว่าไพรซึ่งแปลว่าป่าแทนเช่นในปัจจุบัน การที่พบไพลมากนี้ถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณมาก่อนอย่างแน่นอน เพราะไพลเป็นได้ทั้งอาหารและเป็นสมุนไพรในการรักษาโรค ชาวบ้านในอดีตนิยมปลูกไว้ตามริมรั้วและหัวไร่ปลายนา

³ จิราภรณ์ สถาปนาวรรณณะ, **วัฒนธรรมลุ่มน้ำน่าน**, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2554), หน้า 82.

วัดไพโรสุวรรณเป็นวัดเก่าแก่ภายในวัดพโบราณวัดอุสสถานที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสำคัญ ๆ เช่น โปสต์ สันนิษฐานว่าบูรณะขึ้นใหม่จากโปสต์หลังเก่าสมัยอยุธยาที่มีสภาพทรุดโทรมในปี พ.ศ.2465 เป็นรูปแบบศิลปะคล้ายอาคารทรงโถงสมัยสุโขทัย หันหน้าไปทางตะวันออก ผิดกับวัดอื่นๆในแถบนี้ที่ปกติมักจะหันลงแม่น้ำซึ่งอยู่ทางตะวันตก มีข้อฟ้าเป็นรูปพญานาค ประตูป่าไม้แกะสลักสวยงามเป็นลายนาคเกี่ยวผสมกับลายนกไม้ฝีมือช่างจากสุโขทัย ตามผนังมีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติและทศชาติ หน้าบันแกะสลักด้วยไม้เป็นลวดลายต่างๆ ส่วนหลังคามีการบูรณะและเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง รอบโปสต์มีใบเสมาหินชนวนขนาด 2 ฟุต หนา 2 นิ้ว ดูจากรูปแบบแล้วน่าจะเป็นศิลปะอยุธยาตอนต้น คล้ายกับที่วัดหล่มซึ่งอยู่ริมแม่น้ำน่านถัดจากวัดนี้ขึ้นไป⁴

ภายในโปสต์เป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อพเพชร” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศิลปะจีน ปางฉันสมอ ขนาดหน้าตักราว 19 นิ้ว คล้ายกับพระฉันสมอที่วัดอัปสรสวรรค์วรวิหาร กรุงเทพมหานคร ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นพระที่ได้มาจากเมืองเวียงจันทน์ในรัชกาลที่ 3 คราวเดียวกับได้พระบางซึ่งโปรดฯให้นำไปประดิษฐานยังวัดจักรวรรดิราชาวาส และพระแซกคำซึ่งพระราชทานแก่พระยาราชมนตรีไปประดิษฐานเป็นพระประธานที่วัดคฤหบดีฝั่งธนบุรี จนถึงทุกวันนี้ พระฉันสมอองค์นี้แรกที่เดียวประดิษฐานไว้ในหอพระนาค วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายหลังจึงพระราชทานไปสำหรับวัดอัปสรสวรรค์ จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดทำให้ทราบว่า หลวงพ่อพเพชรได้ถูกอัญเชิญมาจากกรุงเทพฯ ราว 100 ปีแล้ว

⁴ อ้างแล้ว, ธีระวัฒน์ แสนคำ, หน้า 40.

“หลวงพ่อเพชร” พระประธานปางฉันทสมอในโบสถ์วัดไพโรสุวรรณ

สำหรับความเป็นมาของพระพุทธรูปปางฉันทสมอนั้น เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงค้นคิดพระพุทธรูปปางต่างๆ ขึ้นอีก 34 ปาง โดยอิงเรื่องราวตามพุทธประวัติ หนึ่งในนั้นมีพระปางฉันทสมออันเป็นปางที่มาจากพุทธประวัติ ตอนหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ 7 วัน เมื่อเสด็จออกจากสมาธิ ทำวสีกกเทวราชได้นำไม้สีพระทนต์กับผลสมอมาถวาย ทรงใช้ไม้สีพระทนต์และเสวยผลสมอนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ยังได้โปรดฯ ให้ประดิษฐาน พระปางนี้ไว้ในหอพระสุลาลัยพิมาน วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) องค์หนึ่งด้วย พระฉันทสมอจัดเป็นพระพุทธรูปปางที่หาดูได้ยากปางหนึ่ง ทั้งยังมีพุทธศิลปะแบบจีนอีกด้วย ดังนั้นหลวงพ่อเพชรจึงนับเป็นพระพุทธรูปที่น่าชมและหายากองค์หนึ่งในประเทศไทย

นอกจากนี้ในวัดไพรสุวรรณยังมี หลวงพ่อแฝด ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำริด ศิลปะสุโขทัย ปางสมาธิหน้าตักกว้าง 3 ศอก สูง 4 ศอก และหลวงพ่opakแดง พระพุทธรูปศิลปะอยุธยา ทาปากสีแดง ประดิษฐานที่หอสวดมนต์ ที่หน้าโบสถ์ยังมีเจดีย์เก่าอายุราว 80-100 ปีอยู่องค์หนึ่ง และที่น่าสนใจคือ มีมณฑปทรงพระปรารค์แบบย่อมุมไม้สิบสององค์หนึ่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวสมัยรัชกาลที่ 6 ฐานกว้างราว 3 เมตร สูงราว 4.5 เมตร ภายในเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป มีบันไดทางขึ้นก่ออิฐทางทิศตะวันตก⁵

⁵ อ่างแก้ว, วีระวัฒน์ แสนคำ, หน้า 41.

มณฑปทรงพระปรารักษ์แบบย่อมุมไม้สิบสองด้านหน้าโบสถ์วัดไพโรสุวรรณ

3. **วัดโคกสลด** อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันตก ในเขตบ้านโคกสลด ตำบลบ้านไร่ เป็นวัดโบราณน่าจะสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง-ตอนปลาย เดิมชื่อ “วัดโคกสนุก” ต่อมาเพี้ยนเป็นวัดโคกสลด ภายในวัดมีโบราณวัตถุสถานที่ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสำคัญและน่าสนใจ เช่น วิหารเข้าใจว่าคงได้รับการซ่อมแซมมาหลายครั้งแล้ว เป็นอาคารทรงสูง ยกพื้นก่ออิฐฉาบปูน ตามผนังวิหารมีลายปูนปั้นประดับอยู่บ้างเล็กน้อย ภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่โต” พระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ศิลปะพื้นบ้าน คงซ่อมแซมมาจากองค์เดิมที่น่าจะเป็นศิลปะอยุธยา และมี

รอยพระพุทธรูปจำลองหล่อด้วยสำริด ศิลปะรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประดิษฐานอยู่หน้าพระประธานอีกด้วย

ด้านหลังวิหารเป็นโบสถ์ ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2500 โดยริ้อโบสถ์หลังเก่าออกแล้วสร้างโบสถ์หลังใหม่นี้ทับ จากการสอบถามชาวบ้านทำให้ทราบว่า ภายในโบสถ์หลังเก่ามีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องไตรภูมิ พุทธประวัติตอนมารผจญและเทพชุมนุมอยู่ด้วย คงเป็นจิตรกรรมศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง แต่อายุโบสถ์เก่านั้นเมื่อดูจากใบเสมาหินชนวนที่เก็บรักษาไว้ในวัด คงสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย

วัดโคกสลอด

วัดโคกสลอด

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ควรพลาดชม นั่นก็คือ หอระฆัง ตั้งอยู่หน้าวัดแต่เดิมมีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก ปัจจุบันได้รับการบูรณะเป็นอย่างดี เป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยม หลังคา ซ้อน 2 ชั้นยอดเรียวยแหลม คล้ายพีระมิดสูงประมาณ 6 เมตร นอกจากนี้ที่ศาลาการเปรียญยังยังเป็นที่ยึดรักษาพระพุทธรูปเก่าแก่ไว้หลายองค์ รวมไปถึงตู้พระธรรมลายรดน้ำ 1 หลังซึ่งมีฝีมือดีทีเดียว ไกลกันยังมีรูปปั้นของพระครูสุตการวินิต หรือ หลวงปู่ตุ้ อินทสโร พระเกจิอาจารย์ท้องถิ่นและเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดโคกสลดอีกด้วย ภายในบริเวณวัดยังมีเจดีย์เก่าอยู่ 5 องค์ ตั้งอยู่หน้าวัด เป็นเจดีย์ทรงกลมคล้ายศิลปะมอญ 3 องค์ เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง 1 องค์ ส่วนอีก 1 องค์ เป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่หลังวิหาร⁶

⁶ หวน พินธุพันธ์, **พิษณุโลกของเรา**, (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2514), หน้า 251-152.

หอรขงบอรณวัดคอกสลด

ชุมชนที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาได้จำนวน 4 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนบ้านท่าตาล เป็นชุมชนที่มีแม่น้ำวังทองไหลผ่าน เดิมชุมชนนี้มีชื่อเรียกว่า “ท่าคลาน” เริ่มที่คำว่า “ท่า” ได้มาจากการที่มีลำคลองแควแม่น้ำวังทองไหลผ่าน และที่เรียกว่า “ท่าคลาน” เพราะชุมชนแห่งนี้ มีชื่อเสียงในการทำน้ำกระแช่ ชาวบ้านต่างถิ่นที่ผ่านมาที่นี้ส่วนมากจะต้องมาแวะตักน้ำกระแช่ แล้วก็นั่งตักกันจนเมาก็ต้องคลานกลับบ้านจึงเป็นคำพูดเล่น ล้อเลียนกันว่า “บ้านท่าคลาน” ต่อมาชาวบ้านในหมู่บ้านเห็นว่าชื่อไม่ค่อยเป็นมงคล และเห็นว่าชุมชนของตนมีต้นตาลเป็นจำนวน

มากสมควรที่จะนำมาเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน จึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากท่าศาลาน มาเป็นชื่อว่า “ท่าตาล” และผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิม มีบ้างที่อพยพเข้ามาจากที่อื่น

ผู้คนในชุมชนบ้านท่าตาลจะมีอาชีพทำตาลขาย ต่อมาได้ค่อยๆ เลิกทำกันไปและต้นตาลที่เคยมีมากมายก็เริ่มบ้างตาลงไปมาก อาชีพสำคัญคือการทำนา โดยจะทำปีละหนึ่งครั้ง เพราะต้องรอน้ำฝนเพียงอย่างเดียว พอนอกฤดูฝนก็จะทำไร่อ้อย ไร่อ้อยและมีการทำตาล ซึ่งทำกันเกือบทุกบ้าน โดยทุกบ้านก็มีอุปกรณ์ทำน้ำตาล คือ ไม้รวดตัวผู้กับตัวเมีย กระทะใบบัวถั่วและเข้าน้ำตาล เมื่อจะขายก็จะนำไปขายเอง แต่บางทีก็จะมีพ่อค้ามารับซื้อบ้าง ถ้าหากน้ำตาลมีจำนวนมากก็จะเดินเท้านำไปขายที่บ้านแม่ระกา แต่ถ้าคนที่พอมีฐานะก็จะปั่นจักรยานไปขาย สมัยก่อนเมื่อต้องการเดินทางไปที่ตัวอำเภอบางกระทุ่มก็ต้องเดินเท้าไปหรือไม่ก็ปั่นจักรยานไป จะมีที่ลงเรือไปบ้างเหมือนกันแต่ไม่มากเท่าไร เมื่อก่อนยังไม่มีการ

คมนาคม ชาวบ้านก็จะใช้ทางลัดทางเกวียน แต่ถ้าหากจะเดินทางไกล จะต้องไปขึ้นรถไฟที่สถานีรถไฟแม่เทียบ และเมื่อต้องการจะเดินทางไปโรงพยาบาลบางกระทุ่ม หรือติดต่อราชการที่ตัวอำเภอบางกระทุ่มก็จะใช้เรือโอหรือเรือพายเป็นพาหนะในการเดินทางไป⁷

2. ชุมชนบ้านสามเรือน ชุมชนบ้านสามเรือนที่ชื่อนี้เนื่องจากเมื่อก่อนตอนแรกในการเกิดหมู่บ้านครั้งแรกมีบ้านเพียงสามหลังจึงเรียกว่า “บ้านสามเรือน” ชุมชนบ้านสามเรือนเคยเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอนครป่าหมากมาก่อน แต่ปัจจุบันชุมชนบ้านสามเรือนได้ย้ายมาขึ้นกับตำบลนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

สมัยก่อนมีคนจีนมาทำโรงสีมาค้าขาย การค้าติดต่อค้าขายกันทางเรือ ชาวบ้านส่วนมากประกอบอาชีพ ทำนา หาปลา มีการจ้างคนที่นี่ขนข้าวลงเรือ คนที่อพยพเข้ามามีคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอุทัยธานี และคนจังหวัดอ่างทองเป็นจำนวนมาก มากันเป็นครอบครัว ด้วยที่ที่จากมาทำมาหากินได้ยากด้วยไม่มีที่ดิน ด้วยที่นี้มีที่ดินที่ราคาถูกจึงอพยพตามกันมา คนจีนในชุมชนบ้านสามเรือนที่ทำโรงสี ในตอนแรกนิยมใช้ปอเหล็กต่อมาเป็นปอปูน สมัยก่อนคนที่นี่มีจำนวนมาก คนจีนที่มาจากแผ่นดินใหญ่ ส่วนใหญ่จะมาจากเกาะไหหลำ พ่อค้าข้าววังทองจะล่องผ่านและมาพักกันที่น้ำที่หน้าตรงข้ามโรงสีของชุมชนบ้านสามเรือน

นอกจากนี้ ที่โรงสียังมีศาลเจ้าไว้ให้คนกราบไหว้ด้วยคนจีนอยู่ที่ไหนจะมีการสร้างศาลเจ้าขนาดเล็กให้กราบไหว้ซึ่ง ศาลเจ้า ปูนเกล้าง มีที่นี่ที่เดียว ที่นี่เป็นโรงสีขนาดกว้างใหญ่มาก เมื่อก่อนต้องใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมากในการที่จะสีข้าวในโรงสี ซึ่งเลิกกิจการไปเมื่อปี พ.ศ. 2530 เรือโอเป็นเรือรับคนเป็นเรือโดยสารไปบางกระทุ่มไปชุมชนบ้านท่าพ่อเพื่อไปขึ้นรถไฟไปงานหลวงพ่อพระพุทธชินราชซึ่งต้องค้างคืน ในการไปร่วมงาน

⁷ จิราภรณ์ สถาปนาวรรณณะ, *วัฒนธรรมลุ่มน้ำวังทอง*, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร , 2557), หน้า 28-29.

หลวงพ่พุทธรชินราช ที่บ้านสามเรือน มีประเพณีสงกรานต์ลอยกระทง มีการล่องเรือแห่ผ้าป่าแห่ผ้าป่าไปตามไร่นาโดยใช้เรือกระแซงใหญ่ซึ่งเรือที่ชนข้าวแล้วก็แห่กลับมาทอดผ้าป่าที่วัด^๘

3. ชุมชนบางกระทุ่ม ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของอำเภอบางกระทุ่ม ผู้คนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มาจาก บรรพบุรุษที่อพยพมาจากจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อตั้งหลักแหล่งบริเวณอำเภอบางกระทุ่มปัจจุบัน เห็นว่าเป็นภูมิประเทศ ที่อุดมสมบูรณ์มีน้ำทำนา มีป่าที่บ แสดงถึงความบริบูรณ์ จึงตั้งบ้านเรือน บริเวณซึ่งมีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่นเป็นต้นไม้ใหญ่ พุ่มใบหนา แต่ไม่มีผู้ใคร่จัก นามไม้ชนิดนี้ ชนกลุ่มนี้จึงเรียก “ต้นกระทุ่ม” และนามหมู่บ้านก็เรียก “บางกระทุ่ม” ต่อมากลายไปเป็น “บางกระทุ่ม” อีกนามหนึ่งของอำเภอนี้ ในอดีตชื่ออำเภอนครป่าหมาก เนื่องจากมีต้นหมากขึ้นมากมาย แต่ปัจจุบัน บางกระทุ่มมีชื่อเสียงเรื่องกล้วยตาก

ในราวปี พ.ศ. 2475 มีชาวบ้านอพยพมาอยู่ที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก โดยได้นำหน่อกล้วยน้ำว้า “พันธุ์มะลิอ่อน” มาปลูกในพื้นที่นี้และขยายพันธุ์จนเต็มพื้นที่ประมาณหลายร้อยไร่ ทำการจำหน่ายพบว่ามียกกล้วยปลายเครือหรือที่เรียกว่า “กล้วยตีนเต่า” เป็นจำนวนมากขายไม่ได้ และทำให้เกิดปัญหาหากกล้วยเน่าเสีย จึงเกิดความคิดที่จะนำกล้วยไปตากแดดเพื่อเป็นการถนอมอาหารเหมือนการทำผักกาดเค็ม โดยไม่ใช้ส่วนผสมใด ๆ ในการเพิ่มรสชาติ จนได้กล้วยตากบางกระทุ่มพิษณุโลกที่คนต่างชื่นชอบในรสชาติ จนกลายเป็นสินค้ามีชื่อของจังหวัดพิษณุโลกเป็นที่รู้จักแพร่หลายของคนทั้งประเทศ ในปัจจุบัน จังหวัดพิษณุโลกได้มีการจัดงานเกี่ยวกับกล้วยตากบางกระทุ่ม พิษณุโลก เป็นประจำต่อเนื่องในทุก ๆ ปี เช่น งานวันของดีเมืองกล้วยตาก การจัดแสดงสินค้านานาabanาน่า เป็นต้น

การทำกล้วยตากในท้องที่อำเภอบางกระทุ่ม

4. **บ้านสนามคลีตะวันตก** เป็นชุมชนที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำน่านในท้องที่ตำบลสนามคลี ชุมชนแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาว่า นานมาแล้วมีผู้เล่าสืบทอดกันมาว่า มีสองพี่น้องล่องเรือมาตามลำแม่น้ำน่านจากเมืองจันทบุรี มีชื่อว่า “ก่งจัน” กับ “ก่งคำ” เห็นสภาพภูมิประเทศเป็นถิ่นฐานที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการปลูกพืช ทำสวน ไร่นา จึงได้ตกลงกันขึ้นฝั่งปักหลักฐานทำมาหากิน และได้แต่งงานกับหญิงไทย ได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้นทางฝั่งตะวันออกขึ้นเพื่อแสดงถึงความสามัคคีของทั้งสองพี่น้อง ท้องถิ่นนี้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมาจนเป็นหมู่บ้านใหญ่ ทั้งสองตกลงที่จะแยกไปตั้งหมู่บ้านทางตะวันตก อีกฝั่งหนึ่งโดยมีแม่น้ำน่านกั้นอยู่ระหว่างกลาง ทางตะวันตก ก่งจันเป็นผู้ก่อตั้งวัดขึ้นอีก 1 วัด เดิมชื่อแรกใช้ชื่อว่า “วัดสนามคลี” ต่อมาไม่นานนักได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า “วัดสนามคลีศรีมังคราราม”⁹

ชุมชนบ้านสนามคลีตะวันตก

⁹ ธีระวัฒน์ แสนคำ, “บางกระทุ่ม เขตถูกลิ้มที่กำลังจะถูกเปิดเผย”. เมืองโบราณ, ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2554), หน้า 41.

บทที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วม ของชุมชน

จากการสำรวจศึกษาและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญของงานวิจัยเรื่อง “บางกระทุ่มนำชม : ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถแยกเป็นประเด็นแยกย่อย ดังนี้

3.1 หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

คนท้องถิ่นในอำเภอบางกระทุ่มมักจะปรับตัววัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นให้สนองความต้องการและความคุ้นเคยของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว แต่หากการปรับตัววัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อการค้า (Cultural Commodification) ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของตน จะมีผลให้คนท้องถิ่นรับค่านิยมของนักท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการลอกเลียนแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Demonstration Effect) และมีผลทำให้คนท้องถิ่นสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์และความดั้งเดิมของตนได้

สรุปได้ว่าหากขาดแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก การท่องเที่ยวจะกลายเป็นดาบสองคมที่นำประโยชน์และผลเสียสู่สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะส่งผลเชิงลบเป็นลูกโซ่ (Chain Effect) กลับไปยังเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งระดับประเทศและชุมชนจึงได้ทบทวนและพิจารณาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน

3.2 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีดังนี้

3.2.1 ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า ชุมชนควรเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน

3.2.2 ด้านความสามารถในการเข้าถึง มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า วัด เทศบาลและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านการจัดทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แนะนำให้นักท่องเที่ยวทราบผ่านสื่อต่าง ๆ อีกทั้งควรปรับปรุงเส้นทางให้มีความสะดวกและปลอดภัย มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน และเข้าใจ

3.2.3 ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า วัดควรจัดประสานงานระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือให้การสนับสนุนในเรื่องการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เป็นการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

3.2.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถหรือจุดบอกตำแหน่งกิจกรรมการท่องเที่ยว และป้ายแผนที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ชัดเจน จัดสถานที่ไว้คอยบริการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ และคอยดูแลรักษาความปลอดภัย คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

3.2.5 ด้านกิจกรรม เช่น จัดงานประเพณี กิจกรรมชุมชน สร้างสรรค์ แสดงวิถีชีวิตชุมชน สถาปัตยกรรมต่าง ๆ และถนนคนเดิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมวิถีชีวิต จำหน่ายของที่ระลึก ขนมหวานและกล้วยตากที่ผลิตจากคนในชุมชน โดยเผยแพร่ผ่านทางอาสาสมัคร มีคูปองหรือทางระบบออนไลน์

3.2.6 ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว มี ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางด้านการท่องเที่ยวตามจุดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญต่างๆ จัดทำป้ายสื่อ ความหมายแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำ QR Code

คนท้องถิ่นในอำเภอบางกระทุ่มมักจะปรับตัววัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นให้สนองความต้องการและความคุ้นเคยของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว แต่หากการปรับตัววัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อการค้า (Cultural Commodification) ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของตน จะมีผลให้คนท้องถิ่นรับค่านิยมของนักท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการลอกเลียนแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Demonstration Effect) และมีผลทำให้คนท้องถิ่นสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์และความดั้งเดิมของตนได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลกแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จึงควรมีการพัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า ชุมชนควรเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจัดกิจกรรมร่วมกันโดยใส่รายละเอียดรูปแบบของกิจกรรมของแต่ละประเพณีที่ได้ดำเนินร่วมกันมา แต่ไม่ควรทิ้งความเป็นเอกลักษณ์หรือให้คงแบบดั้งเดิม ซึ่งจะช่วยสร้างความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้ง บันทึกลงในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัด

2. ด้านความสามารถในการเข้าถึง มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า วัด เทศบาลและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านการจัดทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แนะนำให้นักท่องเที่ยว ทราบผ่านสื่อต่าง ๆ อีกทั้งควรปรับปรุงเส้นทางให้มีความสะดวกและปลอดภัย มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน และเข้าใจง่าย มีบริการรถสามล้อ รถราง รถจักรยานหรือรถรับจ้างขนาดเล็กที่สามารถเข้าถึงได้ เพื่อชมเมือง ชมวัด และมีแกนนำคอยอำนวยความสะดวกต่อการเดินทางเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว

3. ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า วัดควรจัดประสานงานระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือให้การสนับสนุนในเรื่องการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก อีกทั้งร่วมกับคนในชุมชนสนับสนุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน พร้อมทั้งร่วมกันปรับปรุง บูรณะ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านความสะอาด ความปลอดภัย ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการจัดทำสตรีทอาร์ต จุดถ่ายภาพที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า วัด เทศบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวควรจัดทำป้ายบอกทางหรือสถานที่ต่างๆ เช่น ที่จอดรถหรือจุดบอก ตำแหน่งกิจกรรมการท่องเที่ยว และป้ายแผนที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ชัดเจน จัดสถานที่ไว้คอยบริการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ และคอยดูแลรักษาความปลอดภัย คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

5. ด้านกิจกรรม มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า ควรสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยว สู่ความเป็นเลิศ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เช่น จัดงานประเพณี กิจกรรมชุมชนสร้างสรรค์ แสดงวิถีชีวิตชุมชน สถาปัตยกรรมต่าง ๆ และถนนคนเดิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมวิถีชีวิต จำหน่ายของที่ระลึก ขนมหวานและกล้วยตากที่ผลิตจากคนในชุมชน โดยเผยแพร่ผ่านทางอาสาสมัครภาคีหรือทางระบบออนไลน์

6. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาสรุปได้ว่า ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวตามจุดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญต่างๆ จัดทำป้ายสื่อ ความหมายแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำ QR Code เรื่องเล่าของแหล่งท่องเที่ยวและ

ข้อมูลของพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นทางเลือกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และแนะนำข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบ

ที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสำคัญในอำเภอบางกระทุ่ม

บทที่ 4 การพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์

การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถแยกเป็นประเด็นแยกย่อย ดังนี้

4.1 หลักการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมและสร้างกิจกรรมให้เด็ก ๆ และผู้คนภายในชุมชน ได้มาใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียน หลังการทำงาน หรือ ทำภารกิจประจำวันร่วมกัน โดยอาจใช้พื้นที่ว่างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในชุมชน ทำสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย ร่วมกันของชุมชน เช่น สนามฟุตบอลกอล์ฟเล็ก ที่เดิน วิ่งออกกำลังกาย หรืออื่นๆ เพื่อให้เด็ก ๆ และคนในชุมชน ได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพดี แข็งแรง ปราศจากโรคร้าย สังคมน่าอยู่ ด้วยพลังชุมชน และพลังชุมชน เราทุกคนร่วมมือกันสร้างให้เกิดขึ้นมาได้ในทุกชุมชน

4.2 หลักการและแนวทางการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา เพราะต้องอาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาครัฐด้วย ทำงานกับกลุ่มผู้นำก่อน เพราะคนในชุมชนจะเชื่อผู้นำที่ น่าเชื่อถือมากกว่า ทำให้คนในชุมชนเชื่อมั่นในตัวเอง ความเชื่อมั่นในตัวเอง เป็นพลังสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนสำเร็จจุลวง ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนควรมีแนวทางการพัฒนาต่างๆ ดังนี้

4.2.1 สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสุขภาพ ควรมีการสร้างสถานที่ออกกำลังกาย การมีลานกิจกรรมให้คนในชุมชนออกมาทำกิจกรรมทางกายจะเป็นการช่วยให้ คนในชุมชนมีสุขภาพดี มีความสุขมากขึ้นจาก

การพบปะ พูดคุยทำกิจกรรมร่วมกัน การสร้างสถานที่ออกกำลังกาย ไม่ควรอยู่ไกลจากชุมชนนัก ออกแบบให้สวยงามน่าใช้ทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีกิจกรรมทางกายหลากหลายเหมาะกับทุกเพศ ทุกวัย มีกลุ่มหรือชมรมออกกำลังกายประจำและหลากหลาย มีอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน และมีผู้นำทำกิจกรรมทางกายที่มีใจรักในการออกกำลังกาย

4.2.2 สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการจัดการขยะชุมชน เพราะขยะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพคนในชุมชน ทำให้มีกลิ่นรบกวน เกิดสัตว์พาหะนำโรคจนทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชน ไม่น่าอยู่ได้ แนวทางการจัดการขยะชุมชน ควรหาแกนนำคณะทำงานการจัดการขยะเพื่อทำการติดตาม ให้ความรู้ และสรุปผล สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการขยะแก่คนในชุมชน ให้ความรู้เพื่อให้คนในชุมชนคัดแยกขยะได้ถูกต้อง สร้างกติกาข้อตกลงสำหรับการกำจัดขยะในครัวเรือนและชุมชน ทุกบ้านจะไม่ทิ้งขยะลงในที่สาธารณะและลดการใช้ขยะในชุมชน โดยหลายๆ หน่วยงานให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย เช่น

4.2.2.1 โครงการบริหารจัดการขยะต้นทางในชุมชน ในกิจกรรมโครงการมีการบรรยายให้ความรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับขยะประเภทต่างๆ ตลอดจนทราบปัญหาผลกระทบที่เกิดจากขยะและจัดการขยะได้อย่างถูกต้อง

4.2.2.2 โครงการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน จังหวัดสะอาด โดยใช้หลักการ 3 R S การใช้น้อย ใช้ซ้ำ กลับมาใช้ใหม่ โดยบรรยายในหัวข้อ สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย การสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะและการแก้ไขปัญหาขยะ

4.2.2.3 โครงการจัดการขยะในชุมชน และกิจกรรมโครงการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้มาปรับปรุงภูมิทัศน์และ

เพิ่มพื้นที่ โดยบรรยาย เรื่องปัญหาขยะ สาเหตุที่เกิดขยะ และการคัดแยกขยะในครัวเรือน การบรรยายเรื่อง ทำอย่างไรกับเศษอาหารที่เหลือใช้ในครัวเรือน (ขยะอินทรีย์) การทำบ่อดักไขมันในครัวเรือน การประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้

นอกจากนี้อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน สมาชิกเทศบาล และแกนนำชุมชน ร่วมกันตรวจติดตามโครงการคัดแยกขยะในชุมชน โดยมีหน่วยงานจากภาครัฐให้คำแนะนำการแก้ไขปัญหาบ่อขยะ

4.3 สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสังคม สร้างชุมชนปลอดภัยเสพติด ผลกระทบจากปัญหาเสพติดในชุมชนจะก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย ความไม่ปลอดภัยต่อร่างกายและชีวิตของคนในชุมชน สูดทำยเด็กและเยาวชนก็จะไม่ปลอดภัยตามไปด้วยการสร้างชุมชนปลอดภัยเสพติด ส่งเสริมความรู้ให้คนในชุมชนรู้ถึงโทษของยาเสพติด เป็นหูเป็นตา ช่วยกันสอดส่องคนที่มีพฤติกรรมน่าสงสัย สอดส่องดูแลคนในครอบครัวไม่ให้ลองยาเสพติดและใช้เวลาาร่วมกันให้อบอุ่น ช่วยชุมชนในการต่อต้านยาเสพติด

4.4 สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านเศรษฐกิจ ควรสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ หลายชุมชนที่หาเลี้ยงชีพด้วยอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการ เพาะปลูก เช่น นาข้าว ไร่ อ้อย แปลงผัก ทำให้เสียสุขภาพในระยะยาว แถมยัง ส่งผลเสียต่อชุมชนเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอีกด้วย เคล็ดลับสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ หาเกษตรกรต้นแบบเพื่อเริ่มทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ทดลองเพาะปลูกด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ เปรียบเทียบผลกำไร ต้นทุนให้คนในชุมชนเห็นว่าทำเกษตรอินทรีย์ดีกว่าอย่างไร เปิดให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาวิถีการทำเกษตรอินทรีย์อย่างทั่วถึง ตลอดจนจัดตั้งตลาดนัดชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีสถานที่สำหรับขายสินค้าที่ตัวเองทำ โดยไม่ผ่าน พ่อค้าคนกลาง การท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างรายได้เสริมให้กับคน

ในชุมชน โดยการจัดที่พักสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนใน รูปแบบโฮมสเตย์ เปิดให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปีตามปฏิทินชุมชน

ในขณะเดียวกันแนวทางการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า “สัปปายะ 7” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากสัปปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมอันเป็นสิ่งที่สบาย, สภาพเอื้อ, สิ่งเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสมกัน อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ซึ่งประกอบไปด้วย

1. อวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อาศัยเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ
 2. โคจรสัปปายะ คือ แหล่งอาหารอันนวย ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสมดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป
 3. ภัสสสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสมกัน เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถา 10 และพูดแต่พอประมาณ ข่าวดสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา
 4. บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกัน เช่น ไม่มีคนร้าย แต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ
 5. โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสมกัน เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉับ/รับประทานไม่ยาก
 6. อุตุสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น
 7. อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาบถที่เหมาะสมกัน เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาบถสมดุล
- หลักพุทธธรรม “สัปปายะ 7” จึงสามารถนำมาปรับบูรณาการใช้ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่

และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน และสร้างยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่ และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นหลักพุทธธรรมนี้ที่มีแนวทางการ พัฒนาครอบคลุมทั้งการจัดการบุคลากร สถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้

บทที่ 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนว พระพุทธศาสนา

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งพบว่า “สัปปายะ 7” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลกได้ เนื่องจากสัปปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมอันเป็นสิ่งที่สบาย, สสภาพเอื้อ, สิ่งเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ซึ่งประกอบไปด้วย

1. อวาาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ
2. โคจรสัปปายะ คือ แหล่งอาหารอันนวย ที่เที่ยวบินชบาตที่เหมาะสมดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป
3. ภัสสสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสมกัน เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถา 10 และพูดแต่พอประมาณ ข่าวสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา
4. บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสมกัน เช่น ไม่มีคนร้าย แต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ

5. โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้น/รับประทานไม่ยาก

6. อุตุสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม้หนาวเกินไป ไม้ร้อนเกินไป เป็นต้น

7. อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาปถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาปถสมดุล

การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์หรือบูรณาการร่วมกับหลักเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ขององค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (WTO) ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ถือเป็น การนำแนวคิดของคนในโลกตะวันออกกับคนในโลกตะวันตกมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

ในเกณฑ์การนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในคั่นหายุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา จึงเสนอให้มีจุดเน้นไปที่การสร้างกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ที่มุ่งให้เกิดการพัฒนากองท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 หลักการพัฒนาเชิงพื้นที่หรือการพัฒนาด้านกายภาพ คือ อवासสัปปายะ โคจรสัปปายะ อุตุสัปปายะ

ประการที่ 2 หลักการพัฒนาทรัพยากร คือ ปุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ

ประการที่ 3 หลักการมีส่วนร่วม คือ ภัสสสัปปายะ

ประการที่ 4 หลักการบริการ คือ อิริยาปถสัปปายะ

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา มีกระบวนการดำเนินการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา (1 วิสัยทัศน์)

2. กำหนดพันธกิจการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา (3 ประการ)

3. กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา (3 ข้อ)

4. กำหนดกระบวนการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาร่องเที่ยวเชิงพระพุทธ ศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

4.1 กลยุทธ์การจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (4 กลยุทธ์)

4.2 วิธีการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์

4.3 การวางแผนเตรียมการด้วยทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินงาน

4.4 การวางแผนและกำหนดบทบาท หน้าที่ ของหน่วยงานของบุคคลที่

4.5 การจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.6 กระบวนการวัด ประเมินผล ความสำเร็จเกี่ยวข้อง

ในประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาร่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร ทำให้ได้สาระสำคัญดังนี้

1. วิสัยทัศน์การพัฒนาร่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

“บางกระทุ่ม เมืองแห่งการท่องเที่ยวงเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม”

2. พันธกิจ : การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

2.1 ท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2.2 ท้องถิ่นมีหน้าที่สร้างเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีของบุคลากรในชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.3 ท้องถิ่นมีความรับผิดชอบในการกำกับดูแลมาตรฐานในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและเกิดความยั่งยืน

3. เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

3.1 เพื่อให้ระบบการบริหารงานของท้องถิ่นในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

3.2 เพื่อให้ระบบบริการของท้องถิ่นในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

3.3 เพื่อให้ระบบงานการสนับสนุนของท้องถิ่นในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา

4. กระบวนการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์

ท้องถิ่นในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบริหารงานเชิงยุทธศาสตร์ ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

4.1 กลยุทธ์การพัฒนาด้านกายภาพ (อवासส์ปายะ โคจรส์ปายะ อุตส์ปายะ)

4.2 กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากร (บุคคลส์ปายะ โภชนส์ปายะ)

4.3 กลยุทธ์การมีส่วนร่วม (ภัสส์ปายะ)

4.4 กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และบริการ (อิริยาปลส์ปายะ)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ได้ดังนี้

กลยุทธ์การพัฒนาด้านกายภาพ

1) เป้าหมายเชิงกลยุทธ์

- เพื่อปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน
- เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเกิดความดึงดูดนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
- เพื่อทุกภาคส่วนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2) กระบวนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 สร้างความรู้ในการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 สร้างความเชื่อในการนำความรู้ด้านการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวมาบูรณาการกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ขั้นที่ 3 วางแผนการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ขั้นที่ 4 ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามที่ได้วางแผนในทุกขั้นตอน

ขั้นที่ 5 ประเมิน

ความสำเร็จด้วย

ความพึงพอใจ

ของบุคลากร

ประชาชนและ

นักท่องเที่ยวที่มา

ใช้บริการ

- 3) การวางแผนเตรียมการด้านทรัพยากรต่างๆ
- ห้องประชุม เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการจัดการอบรมและประชุม
 - คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการประชุม
 - กิจกรรม ที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน
 - แบบประเมินความพึงพอใจของบุคลากร ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ
 - ข้อมูลด้านการบริหาร บริการ และการสนับสนุนการทำงานด้านต่างๆ

4) การมอบหมายบทบาท หน้าที่ของหน่วยงาน/บุคคลในการดำเนินกลยุทธ์

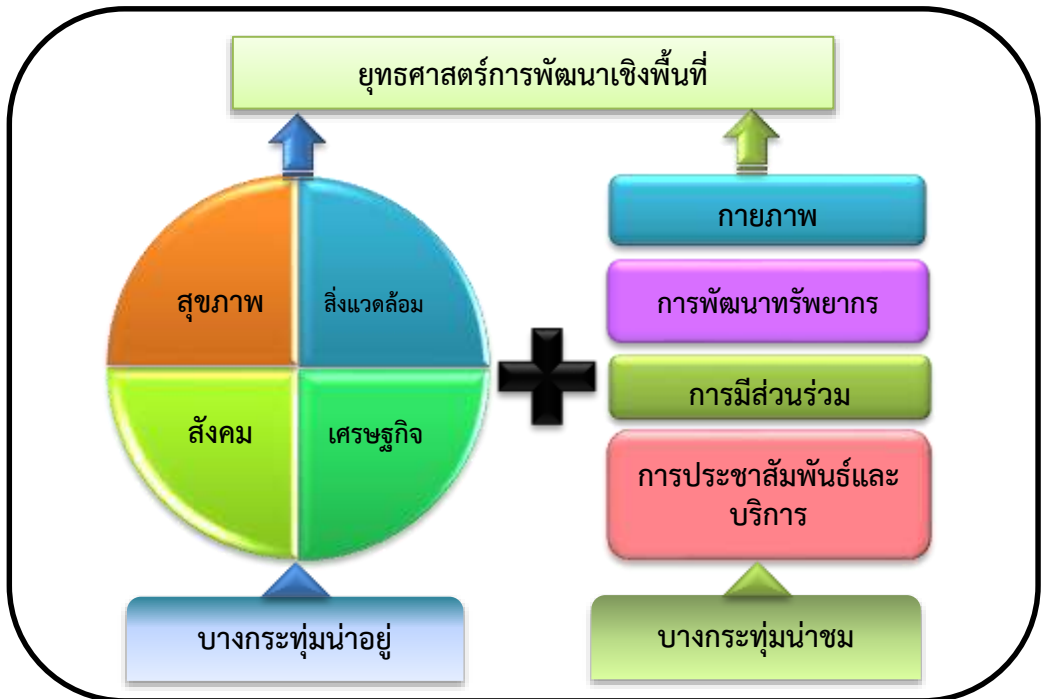
- มอบหมายให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน เปิดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้แก่บุคลากร
- มอบหมายให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน จัดประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคลากร ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนในท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- มอบหมายให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- มอบหมายให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน ประชาสัมพันธ์ ประสานงาน เชิญชวนประชาชนทุกภาคส่วนเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประเมินผลโครงการ

บทที่ 6 สรุปลองค์ความรู้และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นเป็นแบบสังเคราะห์ (Synthesis Model) โดยสรุปลองค์ความรู้ใน 4 ประเด็น 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย 3) องค์ความรู้ด้านส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน และ 4) ชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทั้ง 4 ประเด็นนี้ ดังนี้

สรุปลองค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องอาศัยข้อมูลจากสภาพบริบทและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว 2) ด้านความสามารถในการเข้าถึง 3) ด้านสิ่งดึงดูดใจ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 5) ด้านกิจกรรม และ 6) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา จะประกอบไปด้วย 4 กลยุทธ์ ซึ่งเป็นการบูรณาการตามหลักสี่ปายะ 7 ได้แก่

2.1 กายภาพ (Physical) : กลยุทธ์การพัฒนาด้านกายภาพ (อ่าวาสสี่ปายะ โคจรสี่ปายะ อุตุสี่ปายะ) คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีการรักษาความสะอาด ถนนหนทางสะดวกสบาย มีป้ายบอกทาง เช่น แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก หัวหน้าชุมชน เป็นต้น

2.2 การพัฒนาทรัพยากร (Resource Development) : กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากร (บุคคลสี่ปายะ โภชนสี่ปายะ) คือ จัดโครงการหรือกิจกรรมอบรมคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการทำงานในธุรกิจท่องเที่ยว ด้านการให้บริการ ได้อย่างมีคุณภาพ เช่น บริการรถนำเที่ยว บริการร้านอาหาร บริการนำเที่ยว บริการด้านที่พัก

2.3 การมีส่วนร่วม (Participation) : กลยุทธ์การมีส่วนร่วม (ภัสสสัปปายะ) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิใน กระบวนการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความ คิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบ ต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง การปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือ กิจกรรม

2.4 การประชาสัมพันธ์และบริการ (Public Relations and Services) : กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และบริการ (อิริยาบถัปปายะ) คือ เพื่อพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำ คุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ เพิ่มพูนประสบการณ์ที่มี คุณภาพหรือคุณค่าสูงให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยว และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ซึ่งจะส่งผลทำ ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบาง กระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืนต่อไป

3. การพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็น ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาต้องอาศัย ข้อมูลจากสภาพบริบทของชุมชนที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และ สร้างสรรค์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนในอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 1) สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ ด้านสุขภาพ 2) สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม 3) สร้างสรรค์ ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสังคม และ 4) สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านเศรษฐกิจ โดยมีการหลัก “สัปปายะ 7” ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการ พัฒนา

4. ในยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก จะประกอบไปด้วย 4 กลยุทธ์ ซึ่งเป็นการบูรณาการตามหลักสัปปายะ 7 ได้แก่

4.1 สุขภาพ (Health) : กลยุทธ์การพัฒนาด้านสุขภาพ (อิริยาปถสัปปายะ) คือ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมและเอกลักษณ์ ความเป็นไทย เพื่อสร้างความหลากหลายของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับ สากลและเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ

4.2 สิ่งแวดล้อม (Environment) : กลยุทธ์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม (อาวาสสัปปายะ อุตสัปปายะ) คือ คนทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของและมีสิทธิที่จะใช้ทรัพยากรได้ ฉะนั้นทุกคนก็ควรที่จะมีหน้าที่ดูแลรักษาและแก้ไขให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น แม้ว่ารัฐบาลจะมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่การดำเนินงานอาจมีอุปสรรคบ้าง ลำช้าบ้าง ถ้าคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ทุกคนควรจะต้องว่าสิ่งแวดล้อมทั้งหลายเป็นทรัพย์สินสมบัติของชาติ และถือเอาเป็นความรับผิดชอบและหน้าที่ของตัวเองที่มีต่อชุมชน ในอันที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีมีคุณภาพ เพื่อคนทุกคนในชุมชนเพื่อส่วนรวม เพื่อตัวเอง และครอบครัว และเพื่ออนุชนรุ่นหลังที่จะได้มีโอกาสพึ่งพาอาศัยและใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อไป

4.3 สังคม (Society) : กลยุทธ์การพัฒนาด้านสังคม (ภัสสสัปปายะ อิริยาปถสัปปายะ) คือ หากสังคมที่เราอยู่ดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบสุข ส่งผลให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา สร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชุมชน ซึ่งควบคุมไม่ให้เป็นคนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ ที่ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า

4.4 เศรษฐกิจ (Economy) : กลยุทธ์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (โครงสร้างป่ายะ โภชนาสัปปายะ) คือ สนับสนุนส่งเสริมการลงทุนและพาณิชย์กรรม โดยสร้างระบบเศรษฐกิจที่ดี จะส่งผลทำให้เกิดการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป ดังนี้

- ส่งเสริม การค้า การลงทุนอุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมขนาดย่อม

- ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบพอเพียงและชุมชนพึ่งพา

- ส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีศูนย์ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชีพให้คำปรึกษาแนะนำ

- ส่งเสริมและสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีสมาชิกกระจายอยู่ใน พื้นที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้านและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บางกระทู้โมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน” คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการเสริมสร้างชุมชนในอำเภอบางกระทู้ จังหวัดพิษณุโลก ให้นำอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้องเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานหรือการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุน และเป็นผู้ที่นำข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ไปใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทู้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ชุมชนอำเภอบางกระทู้ จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำข้อมูล ไปประยุกต์ในการจัดการพัฒนาชุมชน ร่วมกับปฏิบัติการที่โครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการไว้แล้ว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทู้ จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการเสริมสร้างชุมชนให้น่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

พิษณุโลก เป็นต้น และมีการสร้างเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน เพื่อมารับใช้ชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนาส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้จากสิ่งที่มีอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนในอำเภออื่นของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมีทรัพยากรในชุมชนที่ต่างกัน ซึ่งจะทำให้ทราบข้อมูลบริบทและปัญหาชุมชนที่ต่างกัน นำไปสู่การวิเคราะห์และออกแบบยุทธศาสตร์หรือแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนนั้นต่อไป

2. ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์และการพัฒนาการสังคมวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนร่วมกัน

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยว. (2562). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. 4 เมษายน 2565, จาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2021/01/06_NS_05.pdf>
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2554). *วัฒนธรรมลุ่มน้ำน่าน*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธีระวัฒน์ แสนคำ. *บางกระทุ่ม เขตอุกถิมที่กำลังจะถูกเปิดเผย*. เมืองโบราณ, ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2554), หน้า 41.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. กรุงเทพมหานคร.
- หวน พิณรุฬพันธ์. (2514). *พิษณุโลกของเรา*. พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- TAT REVIEW. (2567). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. 4 เมษายน 2567, จาก <<https://tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>>

บางกระทู้โมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้าง
ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน

Bang Krathum Model : Area Based Approach Strategies
to Create Liveable and Sustainable Communities

